I

(Resoluties, aanbevelingen en adviezen)

RESOLUTIES

EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITE

577e ZITTING VAN HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ, 22.3.2023-23.3.2023

Resolutie van het Europees Economisch en Sociaal Comité over "Verenigd voor de democratie"

(2023/C 184/01)

Rapporteurs: **Stefano MALLIA (MT-I)**
Oliver RÖPKE (AT-II)
Séamus BOLAND (IE-III)

Rechtsgrond	Artikel 50 van het reglement van orde
Goedkeuring door de voltallige vergadering	23.3.2023
Zitting nr.	577
Stemuitslag	
(voor/tegen/onthoudingen)	181/0/5

Het herstel na de pandemie, de democratische waarden, burgerlijke ruimte, mediavrijheid, diversiteit en liberale democratie staan aan beide zijden van de EU-grenzen onder druk, en die situatie is er sinds het begin van de oorlog op Europese bodem nog op verslechterd: minder dan 50 % van de wereldbevolking leeft in een democratisch systeem.

Nu de wereld nog steeds getuige is van de vreselijke oorlog in Oekraïne en de verwoestende humanitaire, sociale en economische gevolgen ervan, roept het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) op om de democratie en de democratische waarden te versterken.

De buitengewone inzet van de maatschappelijke organisaties van de EU die humanitaire, logistieke en medische bijstand verlenen aan de Oekraïense bevolking, heeft ook het belang aangetoond van een goed verbonden, efficiënt en dynamisch maatschappelijk middenveld. Ook buiten Oekraïne zien we burgerbewegingen in Iran, Belarus en Moldavië vechten voor democratie. Sterkere burgerbewegingen zorgen ook voor sterkere democratieën.

Het is nu belangrijker dan ooit dat we investeren in veerkrachtigere democratieën en dat we onze grondrechten beschermen, duurzame vrede en stabiliteit bewerkstelligen en zo uiteindelijk zorgen voor welvaart voor iedereen.

Het lijdt geen twijfel dat we gezamenlijk moeten nadenken over nieuwe benaderingen om de structuren voor de participatiedemocratie te versterken. Een sterk, onafhankelijk en divers maatschappelijk middenveld is meer dan ooit cruciaal om actief burgerschap en een veerkrachtige democratie te waarborgen en zo de rechtsstaat, de grondrechten, de vrijheid van meningsuiting en de integriteit van onze democratische manier van leven te verzekeren. De democratie in de EU kan niet los worden gezien van de begrippen gelijkheid, rechtvaardigheid, eerbiediging van de mensenrechten en non-discriminatie, zoals bepaald in artikel 2 VEU.

In tijden van complexe veranderingen en uitdagingen is de overleg- en participatiedemocratie een van de schakels van de noodzakelijke systemische verandering. Er zijn vele doeltreffende manieren denkbaar om beleidsmakers in staat te stellen lastige beslissingen te nemen over de meest complexe problemen op het gebied van overheidsbeleid en het vertrouwen tussen burgers en overheid te vergroten. Voorwaarde is dat daarbij rekening wordt gehouden met de diversiteit van meningen en het recht om daaraan vrijelijk uiting te geven. Toch is de participatiedemocratie geen wondermiddel. Democratische samenlevingen staan voor een breed scala aan uitdagingen, die verschillende participatiemethoden vereisen. Democratisch bestuur houdt dan ook in dat voor verschillende doeleinden verschillende mechanismen worden gebruikt, zodat rekening kan worden gehouden met de sterke en zwakke punten.

We moeten samen streven naar een nieuw evenwicht tussen representatieve democratie, participatiedemocratie en directe democratie.

In de conclusies van de Conferentie over de toekomst van Europa over de Europese democratie van 9 mei 2022, en met name in de voorstellen 36 en 39, **wordt bepaald dat de burgerparticipatie moet worden vergroot en dat de structuren voor de participatiedemocratie en overleg moeten worden versterkt.** Gezien de resultaten van de Conferentie over de toekomst van Europa en het feit dat het zelf al een belangrijke rol speelt, wil het EESC verschillende opties presenteren voor een blauwdruk van de institutionele hervormingen die strookt met de doelstellingen van het EESC.

Tegen deze achtergrond en voortbouwend op de dagen voor het maatschappelijk middenveld 2023, willen we de volgende aanbevelingen formuleren. Het EESC:

1. dringt aan op een doeltreffende tenuitvoerlegging van artikel 11 VEU, met inbegrip van een **Europese strategie voor het maatschappelijk middenveld** en een Europees statuut voor verenigingen, om een echte inclusieve ruimte met meer zeggenschap voor de burgers tot stand te brengen, teneinde hun engagement te hernieuwen en werk te maken van een gestructureerde civiele dialoog tussen de EU-instellingen, onder meer door het maatschappelijk middenveld uit te nodigen voor met name sociale toppen en conferenties op hoog niveau. Om het maatschappelijk middenveld meer inspraak te geven en op meer betekenisvolle wijze bij een en ander te betrekken, is het ook van belang dat de nodige middelen worden vrijgemaakt. Er zijn betere financieringsmogelijkheden en eerlijke en transparante beleidskaders nodig voor maatschappelijke organisaties, met inbegrip van grensoverschrijdende bescherming, om capaciteit en veerkracht op te bouwen voor alle maatschappelijke organisaties, inclusief jongerenorganisaties, de sociale economie en de vrijwilligerssector; daarnaast moeten zij toegang krijgen tot zowel particuliere als publieke flexibele en houdbare middelen;

2. benadrukt dat de sleutelrol van het maatschappelijk middenveld en de sociale partners bij de ondersteuning van de overlegdemocratie, als aanvulling op de representatieve democratie, moet worden versterkt, zodat de civiele dialoog in alle lidstaten en op EU-niveau verder wordt aangezwengeld. De kracht van de Europese democratieën ligt in solide en grootschalige samenwerking tussen de EU en haar lidstaten; deze samenwerking kan namelijk helpen bij het opbouwen van de capaciteit van maatschappelijke organisaties. Onafhankelijke maatschappelijke organisaties zijn namelijk de "hoeders van het algemeen belang" en spelen een centrale rol bij het vinden van duurzame oplossingen, het bevorderen van maatschappelijke innovaties en het tot stand brengen van wederzijds vertrouwen binnen samenlevingen. Maatschappelijke organisaties helpen ook processen in kaart te brengen, bieden expertise om de diversiteit van de debatten te vergroten, en ondersteunen de participatiedemocratie, zoals bepaald in de Verdragen;

3. pleit voor een holistische en coöperatieve aanpak van onderwijs en opleiding om de huidige uitdagingen het hoofd te bieden. Een Europees vaardighedenbeleid moet worden vormgegeven samen met de maatschappelijke organisaties en sociale partners; zij beschikken namelijk over politiek kapitaal, concrete kennis en inzicht in de huidige behoeften en tekortkomingen. Wat dit betreft zou 2025 moeten worden uitgeroepen tot het Europees jaar van de vrijwilligers, aangezien voor de sector een sleutelrol is weggelegd bij de ontwikkeling van informele vaardigheden;

4. benadrukt dat transversale vaardigheden de eigenlijke ruggengraat vormen van de participatie- en overlegdemocratie: samenwerking, kritisch en probleemoplossend denken, democratisch en collectief beheer, oplossen van geschillen, burgereducatie en mediageletterdheid. Deze vaardigheden zijn van cruciaal belang om antidemocratische tendensen te bestrijden, de Europese waarden te bevorderen en de huidige sociaal-economische en politieke verschillen te overbruggen, en stellen de maatschappelijke organisaties en sociale partners in staat om via overleg en participatie gezamenlijk beleid te ontwerpen, met als doel verantwoording, transparantie en actief burgerschap;

5. is bereid te helpen bij de verdere ontwikkeling van instrumenten ter bevordering van de participatie- en overlegdemocratie, zoals het Europees burgerinitiatief en online openbare EU-raadplegingen, die volledig toegankelijk moeten zijn en waarover het grote publiek de nodige informatie moet krijgen;

6. benadrukt het belang van de Europese verkiezingen van 2024 en van de cruciale rol van maatschappelijke organisaties, die mensen kunnen aanmoedigen om deel te nemen aan de verkiezingen en pro-Europese gevoelens kunnen aanwakkeren; bovendien kunnen zij het percentage niet-stemmers terugdringen en desinformatie tegengaan. Het EESC roept de Europese politieke families op om in hun verkiezingsmanifesten te wijzen op de rol van de maatschappelijke organisaties bij de versterking van het democratisch bestel;

7. herhaalt zijn bereidheid om, samen met maatschappelijke organisaties in brede zin en de EU-instellingen, als bruggenbouwer op te treden om het Europese project met de burgers te bespreken, en daarbij verder te gaan dan degenen die reeds overtuigd zijn, en hen te bereiken in hun gemeenschappen, gebieden, steden en dorpen. Het is daarom van essentieel belang om de mogelijkheden te creëren om deel te nemen aan openbare debatten en een cultuur van participatie op alle niveaus te bevorderen;

8. wijst erop dat de Commissie in haar eigen organisatie contactpersonen moet aanstellen voor de dialoog met de burger, en de lidstaten moet aanmoedigen de structuren hiervoor met behulp van Europese middelen te verbeteren en deze waar nodig nieuw op te zetten. Dit initiatief zou het bewustzijn vergroten en de kwaliteit van de civiele dialoog verbeteren, zodat de Commissie en de lidstaten beter kunnen inzien welke voordelen een goed functionerende civiele dialoog kan opleveren voor de beleidsvorming. Bovendien zou de dialoog met het maatschappelijk middenveld worden versterkt door onderzoeks- en monitoringactiviteiten die leiden tot de vaststelling en uitwisseling van beste praktijken;

9. benadrukt in dit verband dat de betrokkenheid van jongeren en jongerenorganisaties bijzonder belangrijk is om nieuwe kiezers en jonge kiezers te mobiliseren. Om volledige representativiteit te bereiken, moeten oplossingen worden ondersteund die brede betrokkenheid mogelijk maken en gelijke kansen in dit verband bevorderen. Het is noodzakelijk degenen die het verst van de besluitvormingscentra af staan te bereiken en met hen in gesprek te gaan. Grotere participatie op lokaal niveau lijkt noodzakelijk;

10. verzoekt het Europees Parlement, de Europese Raad en de lidstaten voorts de Verkiezingsakte van 1976 met spoed te wijzigen, teneinde de beginselen van algemene, rechtstreekse en geheime verkiezingen te verduidelijken. Dit zou de toepassing van normen in de hele EU mogelijk maken, zodat het stemrecht van personen met een handicap wordt gewaarborgd.

Op basis van bovenstaande aanbevelingen en de Conferentie over de toekomst van Europa:

11. beschouwt het EESC het onlangs ondertekende protocol inzake samenwerking met de Europese Commissie (27 oktober 2022) als een hernieuwd politiek engagement om bij te dragen aan de Europese politieke agenda en aan de belangrijkste doelstellingen ([1]) en aspiraties van Europa, namelijk een Europese Unie te scheppen die concurrerend, economisch welvarend, sociaal inclusief en ecologisch duurzaam is, en er tegelijkertijd voor te zorgen dat de overgang naar klimaatneutraliteit, digitalisering en demografische verandering sociaal rechtvaardig en billijk is, en dat de Europese Green Deal en het digitale decennium 2030 voor alle Europeanen een succes worden. De Europese Unie moet zich ook laten leiden door de Europese pijler van sociale rechten en een agenda voor concurrentievermogen, de politieke routekaarten die ervoor zorgen dat niemand wordt uitgesloten;

12. is het EESC bereid — en heeft het nu meer dan ooit de legitimiteit — om op te treden als een belangrijk knooppunt voor de burgers en de georganiseerde civiele samenleving, met inbegrip van toekomstige burgerpanels. Een dergelijk knooppunt zou het effect van de lopende, door de Europese Commissie en andere instellingen georganiseerde burgerraadplegingen moeten vergroten, en tevens systematisch feedback van de Europese georganiseerde civiele samenleving moeten verzamelen over alle belangrijke prioriteiten en beleidsmaatregelen van de Europese politieke agenda. Dit zal het vertrouwen van het publiek in het EU-project en de EU-instellingen helpen vergroten door de burgers een effectieve rol te geven in de publieke besluitvorming. Het EESC zou als gastheer kunnen optreden voor de begeleiding, het toezicht, de opzet, organisatie, leiding en facilitering van het overleg met behulp van externe deskundigen en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties. Dit aanbod bouwt met name voort op het eindverslag van de Conferentie over de toekomst van Europa van 9 mei 2022, waarin er uitdrukkelijk voor wordt gepleit "om de institutionele rol van het Comité uit te breiden, en het beter in staat te stellen activiteiten op het gebied van participerende democratie te faciliteren en te waarborgen, zoals een gestructureerde dialoog met maatschappelijke organisaties en burgerpanels." In dit verband moeten de aanbevelingen van de initiatiefadviezen van het EESC en de verkennende adviezen op verzoek van de Commissie in voorkomend geval worden herzien door middel van evaluaties van het EU-beleid;

13. is het EESC van mening dat burgerpanels en raadplegingen van maatschappelijke organisaties zich kunnen richten op het bepalen van de agenda, zoals de voorbereiding van het werkprogramma van de Commissie, of kunnen worden gekoppeld aan de levenscyclus van belangrijke wetgevingsprioriteiten. De inbreng van burgers zou zeer nuttig kunnen zijn in de prelegislatieve fase, om te discussiëren en aanbevelingen te doen voorafgaand aan bepaalde belangrijke (wetgevende) voorstellen. Daartoe kunnen burgerpanels en maatschappelijke organisaties worden geraadpleegd op basis van een jaarlijkse routekaart en een tijdschema, die door het EESC in samenwerking met de Europese instellingen worden opgesteld. Het kan hierbij gaan om specifieke verzoeken van de Europese Commissie, het Europees Parlement of de Raad van de Europese Unie, van het EESC zelf op eigen initiatief of op initiatief van zijn partnerorganisatie, het Europees Comité van de Regio's;

14. herhaalt het EESC dat de activiteitencyclus kan beginnen met de toespraak over de Staat van de Unie en een intentieverklaring, met het oog op het jaarlijkse werkprogramma van de Europese Commissie voor het volgende jaar. Het overleg vindt dan plaats in de eerste helft van het volgende jaar;

([1]) De artikelen 2 en 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie.

15. zal het EESC, als aanvulling op de instrumenten om de rechtsstaat te versterken, andere EU-instellingen blijven voorstellen om een jaarlijks EU-forum voor de grondrechten, de mensenrechten en de rechtsstaat op te richten. Dit forum zal het toezicht verbeteren door EU-besluitvormers in staat te stellen vroegtijdig te worden gewaarschuwd door maatschappelijke en basisorganisaties uit alle lidstaten met betrekking tot de volledige en transparante toepassing van artikel 2 VEU. Verder verzoekt het Comité de Europese Commissie om bij de komende herziening van het actieplan voor Europese democratie een hoofdstuk over het maatschappelijk middenveld op te nemen. Het EESC zal ook een belangrijke rol spelen bij het toezicht op de toetreding van kandidaat-lidstaten en een zinvolle discussie met de betrokken partijen mogelijk maken om ervoor te zorgen dat de Europese waarden, met inbegrip van die welke nationale en etnische minderheden betreffen, worden geëerbiedigd;

16. zal het EESC een Europese Week van het maatschappelijk middenveld uitroepen om haar rol als Huis van het Europees maatschappelijk middenveld te versterken en het bereik van haar vlaggenschipinitiatieven, zoals de dagen van het maatschappelijk middenveld, de EBI-dag, YEYS en de prijs voor het maatschappelijk middenveld, te verbreden. Dit initiatief zal belangrijke actoren van Europese en nationale maatschappelijke organisaties samenbrengen en een forum bieden voor dialoog over kwesties die van belang zijn voor belanghebbenden uit het maatschappelijk middenveld op Europees niveau. Het EESC zal ernaar streven de activiteiten aan de basis te versterken om zo veel mogelijk mensen te bereiken die beperkte mogelijkheden hebben om deel te nemen aan debatten over Europese kwesties en ervoor te zorgen dat bij de besluitvorming met hun standpunt rekening wordt gehouden.

Brussel, 23 maart 2023.

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Christa SCHWENG